

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Studie Ústavu práva a právní vědy

LL_upav_NovZoRŘ/2005/12

Právní nález ve věci

**K otázkám požadavků na výkon funkce rozhodce a liberalizace rozhodčího
soudnictví**

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Studie Ústavu práva a právní vědy

LL_upav_NovZoRŘ/2005/12

Právní nález ve věci

K otázkám požadavků na výkon funkce rozhodce a liberalizace rozhodčího soudnictví

I.

V souvislosti s uvalením vazby na tzv. „samorozhodkyni“ občanského sdružení Vnitrostátní a mezinárodní arbitráže ad hoc Bc. Sandru Svobodovou se v médiích rozpoutala široká diskuse o povaze rozhodčího řízení u nás i ve světě, a to zejména na stránkách neoborného tisku (naposledy např. Právo, 17.10.2005, v příloze Firma a servis). V návaznosti na tuto skutečnost byly i v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky (dále jen „Poslanecká sněmovna“) zmíněny některé názory spočívající mj. rovněž v nezbytnosti novelizovat stávající zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o rozhodčím řízení“). V souvislosti s chystanou novelou zákona o rozhodčím řízení si dovoluujeme nabídnout vlastní pohled na uvedenou problematiku, který vychází z právního názoru na rozhodčí řízení *de lege lata* a současně i prezentuje názor Ústavu práva a právní vědy na problematiku rozhodčího řízení, jak by měla (mohla) být upravena *de lege ferenda*.

Předně lze říci, že společný jmenovatel mediálních výstupů novinářů a některých hlasů rovněž z řad odborné veřejnosti vyjadřujících se k tématu rozhodčího řízení na stránkách tisku je podle názoru Ústavu práva a právní vědy zřejmý: je jím převládající resistance vůči volné úpravě podmínek k výkonu funkce rozhodce.

Zákon k tomu ce svém ustanovení § 4 odst. 1 stanoví, že rozhodcem může být občan České republiky, který je zletilý a způsobilý k právním úkonům, pokud zvláštní předpis nestanoví jinak. v odstavci druhém téhož paragrafového ustanovení se potom doplňuje, kdy může funkci rozhodce vykonávat i osoba nemající státní příslušnost občana České republiky, a to tak, že “cizinec může být rozhodcem, je-li podle práva svého státu způsobilý k právním úkonům; postačí však, je-li způsobilý k právním úkonům podle práva České republiky”.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Uvedené ustanovení netřeba nikterak dlouze interpretovat, podmínky požadované zákonem pro výkon funkce rozhodce jsou v něm totiž popsány dostatečně zřejmě, když zákon vyžaduje pro to, aby určitá osoba mohla vykonávat tuto funkci, pouze to nejzákladnější penzum charakteristických vlastností takového subjektu, který může být potencionálně rozhodcem, a to způsobilost k právním úkonům¹ a zletilost². Některým z kritiků stávajícího pojetí rozhodčího řízení se to zdá býti nedostatečné a argumentují tím, že na rozhodce by měli být kladeny nároky vyšší, neboť je jim *ex lege* dána pravomoc rozhodovat s konečnou platností v majetkových sporech obdobně jako soudci a jejich rozhodnutí (rozhodčí nálezy) jsou vykonatelným exekučním titulem³ obdobně jako např. rozsudky soudců.

S tímto pojetím nevyjadřujeme zásadní nesouhlas, je jistě vhodné, aby osoby rozhodující spory mezi občany disponovaly určitým instrumentáři elementárního povědomí o právním řádu, podle něhož rozhodují, v rámci diskuse o rozhodčím řízení však považujeme za vhodné uvést, že pojetí „spravedlivého rozhodce“⁴ rozhodujícího na základě vlastního právního citu, či chcete-li „selského rozumu“ je rozhodčímu řízení když ne vlastní, tak je pro něj z právně-politického pohledu alespoň *charakteristické*. Je tomu tak z důvodu, že sama idea rozhodčího řízení vychází primárně z myšlenky, aby v rozhodčím řízení mezi stranami rozhodoval – lapidárně řečeno - *“člověk podle zdravého rozumu a smyslu pro spravedlnost”*. Uvedený princip zákon přitom – záměrně a systematicky – zakládá v několika svých ustanoveních. Kromě již citovaného § 4 zákona o rozhodčím řízení dále v ust. § 19 odst. 3 zákona o rozhodčím řízení, které zakládá *pravidlo ústnosti a neveřejnosti* rozhodčího řízení, v ust. § 25 odst. 2 zákona o

¹ Způsobilost fyzické osoby vlastními právními úkony nabývat práv a brát na sebe povinnosti (způsobilost k právním úkonům) vzniká v plném rozsahu zletilostí (srov. ust. § 8 odst. 1 ObčZ); rozhodce musí mít v době jmenování do funkce tuto způsobilost v plném rozsahu, tzn. že jí nesmí být zbaven (viz § 10 odst. 1 ObčZ) nebo jej ve způsobilosti k právním úkonům omezí (viz § 10 odst. 1 ObčZ)

² Zletilosti se nabývá dovršením osmnáctého roku. Před dosažením tohoto věku se zletilosti nabývá jen uzavřením manželství. Takto nabytá zletilost se neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením manželství za neplatné (srov. ust. § 8 odst. 2 ObčZ)

³ Rozhodčí nález, který nelze přezkoumat podle § 27, nebo u něhož marně uplynula lhůta k podání žádosti o přezkoumání podle § 27, nabývá dnem doručení účinku pravomocného soudního rozhodnutí a je soudně vykonatelný (pro úplnost citujeme § 27 zákona o rozhodčím řízení, zakládající stranám sporu možnost přezkumu rozhodčích nálezů: *“Strany se mohou dohodnout v rozhodčí smlouvě, že rozhodčí nález může být k žádosti některé z nich nebo obou přezkoumán jinými rozhodci. Nestanoví-li rozhodčí smlouva jinak, musí být žádost o přezkoumání zaslána druhé straně do 30 dnů ode dne, kdy byl straně žádající o přezkoumání doručen rozhodčí nález. Přezkoumání rozhodčího nálezu je součástí rozhodčího řízení a platí o něm ustanovení tohoto zákona“*.)

⁴ V této souvislosti se nabízí analogon s požadavkem kladeným obchodním zákoníkem na členy statutárních orgánů obchodních společností, které jsou povinny vykonávat svoji funkci s péčí řádného hospodáře, což je kritériem zákonodárcem uměle stanovený jako určitá minimální laťka výkonu uvedených funkcí – ani člen statutárního orgánu obchodní společnosti nemusí být odborníkem v jakékoliv oblasti lidské činnosti, aby mohl svoji funkci vykonávat; obdobně je tomu např. i u správce konkursní podstaty, který je do funkce ustavován soudem a který rovněž nemusí mít žádné formální vzdělání, je však povinen vykonávat svoji funkci s péčí odbornou. Na rozhodce klade zákonodárce v této souvislosti požadavek nikoli odborný, ale etický, když zavazuje rozhodce rozhodovat nestranně a nezávisle.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

---

rozhodčím řízení zjednávajícím možnost vydat rozhodčí nález z pověření stran bez odůvodnění⁵, a § 25 odst. 3 zákona o rozhodčím řízení⁶ dávajícím stranám sporu možnost dohodnout se na tom, aby rozhodce nerozhodoval spor podle platné právní úpravy, ale rozhodl jej podle toho, co si myslí, že je spravedlivé (dikcí zákona “*podle zásad spravedlnosti*”). Za takto nastavené právní úpravy, čteme-li pozorně, by bylo lze realizovat rozhodčím řízení v konkrétním případě tak, že by strany předstoupily před rozhodce, jemuž by ústně předešly svá tvrzení, a ten by následně poté rozhodl, aniž by své rozhodnutí jakkoliv odůvodňoval a aniž by disponoval právnickým vzděláním. V Praxi se však s takovouto situací nesetkáme, neboť rozhodčí řízení se stále více týká spíše obchodně-právních závazkových vztahů, a v praxi se nezřídka preferuje spíše formální proces spočívající na rozhodování na základě listin předložených účastníky rozhodčího řízení.

Z uvedeného nicméně plyne, že zákonodárce, poučiv se – viz důvodová zpráva k tehdejšímu návrhu zákona – ze zahraničních úprav, neměl v úmyslu, aby rozhodci ad hoc, o kterých se v poslední době nejvíce mluví, „suplovali“ obecné soudnictví ve smyslu vytváření odborné konkurence soudům obecní soustavy. To by byla představa mylná, neboť rozhodčí řízení nemůže nikdy nahradit výkon státní moci ze strany moci soudní, která je jedním z pilířů státní moci a základním společenským korektivem konfliktních situací, jež v entropizované (post?)moderní společnosti nevyhnutelně vznikají. Zákonodárce měl na mysli tezi právě opačnou, a to v rámci právního státu umožnit účastníkům právních sporů dovolat se rozhodnutí jejich sporu *rychle a bez zbytečných průtahů*, které s sebou nese v důsledku přetíženosti soudů značným nápadem věcí (sice pomalejší, ale snad spravedlivější?) rozhodování před soudy obecní soustavy. Nic více nic méně.

Nářky, které se v této souvislosti objevují v tisku, že strany sporu si nepřečtou důkladně smlouvu, kterou s druhým účastníkem právního vztahu podepisují a posléze se (zbytečně, protože rozhodnutí v rozhodčím řízení je konečné) obracejí s žádostí o přezkum rozhodčího nálezu na soud, ve světle filozofie právní úpravy ani jejího obsahu neobstojí. Je totiž obecnou právní povinností stran sporu v občanskoprávních vztazích, a obchodněprávních vztazích o to více, dodržovat obecnou právní zásadu *vigilantibus iura*, podle které je každý povinen střežit svá práva. Kdo nečte smlouvy, které uzavírá, nemá podle našeho názoru ani právo na jakýkoliv morální nebo právní či finanční benefit vycházející z pochybení, jemuž mohl zabránit. Je sice pravdou, že zákon na mnoha místech chrání slabší smluvní stranu, tato sociální ochrana však v rámci základního postulátu právní jistoty nemůže nikdy legislativně dojít tak daleko, aby bylo lze

---

⁵ V uvedeném ustanovení se normuje, že “rozhodčí nález musí obsahovat odůvodnění, ledaže se strany dohodly, že odůvodnění není třeba; to platí i o rozhodčím nálezu vydaném podle § 24 odst. 2” (tím se myslí smírčí rozhodčí nález, pozn.aut.).

⁶ Podle uvedeného ustanovení platí, že “při rozhodování si rozhodci řídí hmotným právem pro spor rozhodným; mohou však spor rozhodnout podle zásad spravedlnosti, avšak jen tehdy, jestliže je k tomu strany výslovně pověřily”.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

zneplatnit každou uzavřenou smlouvu jen na základě toho, že jí jeden z jejích kontrahentů nepochopil⁷, nebo že jí dokonce vůbec nečetl a nevěděl, co je jejím obsahem.

Ve vztahu k rozhodčím smlouvám či rozhodčím doložkám, které jsou součástí smluv uzavíraných mezi subjekty (zvláště mezi subjekty soukromoprávní povahy), je proto věcí každé jedné smluvní strany, zda odkloní případné řešení svého sporu od soudů obecní soustavy, a s jistotou rychlejšího průběhu řízení a rychlejšího vydání konečného rozhodnutí, a s nejistotou rozhodování osobou neznalou práva, ji svěří rozhodcům. Práv+ uvedená simplifikace je nadto vůči rozhodcům ad hoc nespravedlivá, neboť valná většina z nich právnickým vzděláním disponuje a jsou významnými osobnostmi ve svém oboru, nebo mají alespoň bohaté zkušenosti z rozmanitých oborů právní praxe (advokacie, státní správy, soudnictví, státních zastupitelství apod.).

Uvedené pojetí vychází z historických zkušeností, kdy přístup k obraně prostřednictvím soudů a systém ochrany práv občana nebyl zdaleka takovou samozřejmostí jako je tomu dnes. Pokud tedy strany sporu chtěly docílit stavu, aby byl jejich spor rozhodnut rychle a hlavně, aby vůbec autoritativně rozhodnut byl, svěřovaly svoje spory k rozhodnutí obecné autoritě, která třeba nedisponovala právnickým vzděláním, ale jejíž rozhodnutí vycházela z obecných *principů spravedlnosti*. Tak se spory rozhodovaly před starostou, rychtářem, knězem, nebo před kterýmkoli známým, nedisponujícím třeba právnickým vzděláním, ale požívajícím důvěry stran sporu a podobně.

K uvedenému tématu se ostatně obdobně vyjadřuje na stránkách Práva v příspěvku nazvaném „*Čtete ve smlouvách pečlivěji, kdo má rozseknout Váš spor*“ rovněž Jaromír Jirsa⁸, který v souvislosti s rozhodčím řízením říká: „*Například v Norsku musí většinu sporů povinně projednat smířčí rada složená z vážených občanů příslušné obce – právních laiků, kteří mají silný morální kredit a těší se přirozené autoritě. Před touto radou je vyřešeno přes 60%(!) všech sporů, které by jinak, mnohdy zcela zbytečně, zahlcovaly soudy*“.

Jirsa dále pokračuje a zmiňuje se o tom, s čímž lze jediné vyslovit souhlas, aby účastníci smluvních vztahů byli více pozorní a „četli smlouvy“, neboť pak (po vydání rozhodčího nálezu, který je vykonatelným exekučním titulem) se marně obrazejí na soud, aby rozhodčí nález, který je odsuzuje k plnění, přezkoumal: „*Ještě mnohem častěji by se podnikatelé svěřili do rukou českých soudců, když je neodsoudí tradiční stálý rozhodčí soud, ale takzvaní rozhodci ad hoc, tedy jakýkoliv zletilý český občan, způsobilý k právním úkonům. Doporučoval bych tedy velmi pozorně číst smlouvy, které se v obchodních vztazích uzavírají, ať již se jedná o smlouvy o dílo,*

⁷ Srov. typicky ustanovení § 49 ObčZ týkající se omylu, který v praxi smluvní strany nezdávka využívají k *a posteriori* pokusům domoci se vyslovení neplatnosti smlouvy soudem a vymoci zpět dobrovolně poskytnuté plnění z titulu tvrzeného bezdůvodného obohacení (§ 451 an. ObčZ)

⁸ autor je předsedou Soudcovské unie, Rudé právo, 17.10.2005, str. 2, příloha Firma – servis www.ustavprava.cz

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

*kupní smlouvy, smlouvy o úvěru, a všítat si, zda taková smlouva neobsahuje rozhodčí doložku, zakládající pro vyřešení případného sporu pravomoc rozhodce namísto soudu obecného*⁹.

Z výše uvedeného lze tak učinit dílčí závěr, že podmínky, které musí podle zákona splňovat osoba, aby jí bylo lze jmenovat do funkce rozhodce, jsou zákonodárcem nastaveny volně *záměrně*, a je *pouze na vůli stran*, zda služeb takové osoby využijí, či nikoliv, neboť uvedené pojetí vychází ze *zásady úplné autonomie vůle subjektů občanskoprávních vztahů*¹⁰, kterým ji nikdo (ani zákon) výslovně ani implicitně nediktuje.

Z tohoto důvodu Ústav vyzve předsedy poslaneckých klubů a další relevantní zákonodárce nikoliv k zaujetí určitého postupu při případném hlasování k novele dotčeného ustanovení stanovící podmínky pro výkon funkce rozhodce, ale předloží jim shora uvedené teze jako východisko pro pochopení platné právní úpravy, která umožňuje rozhodování sporu osobou nedisponující právnickým vzděláním pouze (i) z vůle obou stran sporu a (ii) na základě spravedlnosti jsou oprávněni rozhodovat jen tehdy, pokud ji k tomu strana sporu výslovně pověří. Zbývá doplnit, že platná právní úprava dává obdobně jako stávající trh poskytovatelů arbitrážních služeb ad hoc možnost zvolit si k projednání a rozhodnutí rozhodce ad hoc s právnickým vzděláním, popř. založit pravomoc některého ze stálých rozhodčích soudů.

Shora uvedená východiska je podle našeho názoru mít při případném schvalování novely dotčeného ustanovení na paměti a pečlivě zvažovat nevýhody, ale i výhody stávající právní úpravy. Zvýšíme-li vzdělanostní požadavky na rozhodce, začneme tím vytvářet paralelní svět soudnictví, ponecháme-li stávající právní úpravu v platnosti, budeme čelit kritikám stran „měkkosti“ podmínek pro výkon funkce rozhodce opakovaně. Podle našeho názoru by bylo lépe ponechat stávající právní úpravu v platnosti, a to z jediného zásadního důvodu, totiž s ohledem na nezbytnost preference zásady autonomie vůle subjektů občanskoprávních vztahů, kteří sjednávají smlouvy podle svého autonomního uvážení. Argument, že smlouvy nečtou, by zde neměl dostat zelenou, neboť extenze principu sociálně právní ochrany slabších smluvních stran by v takovém případě již zřejmě přesáhla nezbytný a legislativně odůvodněný zásah do další z fundamentálních zásad civilního práva, která stojí v doktríně demokratického právního státu na samém vrcholu, a to zásady „*pacta sunt servanda*“. Hlavním argumentem však zůstává, že v praxi rozhodují rozhodčí spory rozhodci ad hoc, kteří právnickým vzděláním disponují a shora uvedené případy

⁹ Jaromír Jirsa, autor je předseda soudcovské unie, Rudé právo, 17.10.2005, str. 2, příloha Firma – servis

¹⁰ Fiala, J.-Hurdík, J.-Korecký, V.: Občanský zákoník – komentář. ASPI Publishing, Praha 2002. „Občanský zákoník je budován na principu dispozitivnosti právních norem, podle něhož je významná role v procesu vzájemné úpravy práv a povinností mezi účastníky občanskoprávních vztahů dána autonomii vůle účastníků, kteří při realizaci svých zájmů prostředky vymezenými normami občanského práva užívají především institutu smlouvy“. K tomu Ústav doplňuje, že i rozhodčí smlouva nebo rozhodčí doložka je jak každá jiná dohoda projevem autonomie vůle a platí pro ni všechna ustanovení občanského zákoníku o právních úkonech.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

sedláka rozhodujícího podle „selského rozumu“¹¹ je tedy v současné době nutno vnímat pouze jako teorema. I tak by však onen „sedlák“ spor rozhodoval jen z vůle stran sporu, to je třeba mít neustále na paměti.

II.

Jednou z dalších otázek, které se zákonodárci v souvislosti s projednávanou novelou zákona o rozhodčím řízení nevyhnou a která se nevyhnutelně otevře, je *otázka úpravy zakládání tzv. stálých rozhodčích soudů*. Podle platné právní úpravy zákona o rozhodčím řízení mohou být stále rozhodčí soudy zakládány pouze na základě zákona, což je způsob, který je v moderních členských státech Evropské unie, ale i anglo-americkém světě již překonaný. Vedle např. sousedního Německa přijalo před 3 lety moderní úpravu rozhodčího řízení vycházející ze vzorových úprav mezinárodní organizace po rozhodčí řízení UNCITRAL¹² rovněž sousední Slovensko. Vedle pravidel a modelových vzorů uvedené mezinárodní organizace lze pro úplnost ještě odkázat na unifikační činnost mezinárodní organizace UNIDROIT¹³.

Slovenský návrh zákona o rozhodčím řízení by mohl být podle názoru Ústavu pro české zákonodárce více než vhodnou inspirací, neboť slovenské rozhodčí řízení a pravidla pro zakládání stálých rozhodčích soudů vychází ze stejných ideových východisek jako právní úprava mezinárodní. Základní myšlenkou vtělenou do normativní právní úpravy je možnost zakládání stálých rozhodčích soudů ze strany soukromoprávních osob bez omezení, resp. s omezením na to, aby zakladatel (zřizovatel) byl právnickou osobou (zákon však již neurčuje jakou, SRS může být tedy založen jak ve formě např. obecně prospěšné společnosti, nebo se může jednat o obchodně-právní korporaci, předmětem jejíž činnosti by byla např. mediace a rozhodčí řízení apod.).

Slovenský návrh zákona o rozhodčím řízení byl předložen na základě usnesení vlády Slovenské republiky č. 703 ze dne 13. září 2000 jako zákon, který derogoval a nahradil zákon

¹¹ „Rozhodčí řízení není na našem území novým jevem. Rozhodčí řízení zde existovalo již za Karla IV., významným rozhodcem byl například třeboňský rybníkář Štěpánek Netolický“, uvádí v rozhovoru pro hospodářskou komoru České republiky doc. JUDr. Květa Růžička, CSc. viz in <http://www.komora.cz/dokumenty.aspx?jaz=1&obl=1&kat=52&dok=3939>

¹² Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL) podporuje rozvoj světového trhu prostřednictvím vytváření úmluv, modelových zákonů a právních směrnic zaměřených na postupné sladění a sjednocení mezinárodního trhu. Tato komise sestává ze zástupců 36 států reprezentujících různé geografické oblasti a právní systémy světa. UNCITRAL se stal hlavním právním orgánem systému OSN na poli mezinárodního obchodu. Za 30 let své existence Komise vyvinula všeobecně přijímané právní texty pro různé oblasti mezinárodního obchodního práva, které jsou dnes považovány za dokumenty historického významu. Patří mezi ně Úmluva OSN o kontraktech na mezinárodní prodej zboží z roku 1980, Modelový zákon UNCITRAL o mezinárodním arbitrážním řízení z roku 1985, Pravidla arbitrážního řízení UNCITRAL z roku 1976, Pravidla urovnávání obchodních sporů z roku 1980, Modelový zákon UNCITRAL o udělování zakázek na zboží, stavební práce a služby z roku 1994, Poznámky o postupu arbitrážního řízení z roku 1996 a Modelový zákon o elektronickém obchodu rovněž z roku 1986. Bližší informace o postavení a činnosti UNCITRAL najdete na www.uncitral.org.

¹³ Mezinárodním ústavu pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT). Větší finanční korporace potom odkazujeme též na internetovou adresu <http://www.unidroit.org>, které jsou oficiální webovou prezentací Mezinárodního ústavu pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT). Výhoda je v tom, že ve smlouvách uzavíraných s tzv. cizím prvkem lze v oblasti práva mezinárodního obchodu sjednat, že se právní vztah mezi smluvními stranami bude spravovat zásadami mezinárodních obchodních vztahů, která (vypracoval pro tyto účely Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT) www.ustavprava.cz lisse@ustavprava.cz 7

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Národní rady Slovenské republiky č. 218/1996 Z. z. o rozhodcovskom konaní, který se podle názoru slovenské vlády a posléze i Národní rady SR ukázal jako neefektivní a příliš restriktivní.

Důkazem nutnosti ho změnit bylo podle názoru slovenské vlády a slovenského parlamentu zejména malé množství právních sporů, které se podle něho řešily. Nedostatkem zrušeného zákona, který v mnohém spočíval na stejných ideově-legislativních východiscích¹⁴ jako spočívá český zákon č. 216/1994 Sb., bylo zejména

- úzký rozsah arbitrabilních věcí,
- nedostatečná autonomie vůle stran při volbě struktury arbitráže,
- zákon nevytvářel standardní pravidla na řešení nečinnosti.

Jak konstatuje dále důvodová zpráva ke slovenskému návrhu zákona, slovenský návrh zákona o rozhodčím řízení vycházel obdobně jako řada dalších zákonů o rozhodčím řízení z tzv. Modelového zákona UNCITRAL o rozhodčím řízení v mezinárodním obchodním styku, s tím, že Komise, která byla vytvořena za účelem přípravy návrhu nového zákona, se však neomezila pouze na doporučení, vyjádřené v modelovém zákoně, ale brala zřetel rovněž na moderní právní úpravy komerční arbitráže v jiných státech, zejména pak členských státech EU.

Z důvodové zprávy k modernímu slovenskému zákonu o rozhodčím řízení je možno dále citovat (str. 2):

„Úloha súdov sa obmedzí len na prevenciu zásahov do práva na spravodlivý proces, avšak bez toho, aby neprimerane zasahovali do autonómie strán alebo rozhodovacieho procesu rozhodcovského súdu. Jasne sa stanovujú dôvody pre preskúmanie rozhodcovského rozsudku všeobecným súdom. Zámerom predloženého návrhu zákona je zaradiť rozhodcovské konanie na také miesto, aké mu v skutočnosti patrí, aby mohlo plniť svoje prioritné poslanie, t. j. mimosúdne riešiť spory, a tým skutočne odbremenit' všeobecné súdy od sporov, ktoré sa v rozhodcovskom konaní, k spokojnosti sporových strán, dajú vyriešiť. Riešenie sporov formou rozhodcovského konania ako alternatívnej možnosti k súdnemu konaniu má totiž nesporne veľa výhod. Sú nimi najmä:

- *pružnejšie a rýchlejšie konanie,*
- *úspora nákladov konania,*
- *jednoduchosť a flexibilita postupov,*
- *dôvernosť a súkromný charakter,*
- *špecializácia prostredníctvom rozhodcov, ktorí sú odborníkmi v danom odvetví,*
- *možnosť ustanoviť za rozhodcov skúsených právnikov”.*

¹⁴ mj. byl postavena na monopolním zřizování stálých rozhodčích soudů, které mohly být zřízeny pouze zákonem, tzn. legislativní činností státu; v důsledku této skutečnosti se trh poskytovatelů arbitrážních služeb nerozvíjel; pojem stálých rozhodčích soudů se nadto stále více vyprazdňoval, neboť státem zřízené rozhodčí soudy jsou “stále” pouze svým názvem, když v nich rozhodci zapsaní na jejich seznamech nejsou trvale přítomni a u některých z nich nebyl stanoven dokonce ani rozvrh práce, který by u rozhodčích soudů zřízených zákonem bylo lze spravedlivě očekávat

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

Jak vyplývá ze shora uvedeného, liberalizace trhu poskytovatelů arbitrážních služeb byla shledána jako jediná v souladu s moderními trendy, kterým se vydala Evropa, resp. většina právních úprav v členských státech EU a v zahraničí. Ústav práva a právní vědy proto doporučuje zvážit nezbytnost přijetí takové právní úpravy, která nás evropským trendům aproximuje, spočívající zejména v uvolnění zakonzervovaného trhu novelizací zastaralé právní úpravy zřizování stálých (státem zřízených, ale soukromoprávních!) rozhodčích soudů, které je nyní ponecháno ve výhradní pravomoci státu¹⁵. Výsledkem této - na dnešní poměry absurdní - právní úpravy je existence 3 stálých rozhodčích soudů, z nichž 2 v podstatě nefungují (Burzovní rozhodčí soud¹⁶ a Rozhodčí soud při Komoditní burze¹⁷), a třetí - Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky¹⁸ - má tak z logiky věci v podstatě monopolní postavení na trhu poskytovatelů arbitrážních služeb ve formě stálých rozhodčích soudů založené přímo zákonem, což je v rámci evropského hospodářského prostoru 21.století v oblasti práva na ochranu hospodářské soutěže věci skutečně nevítanou, jsoucí v rozporu s východiskem *acquis communautaire*, jež by v případě zjištění takového právního stavu sotva bylo evropskými orgány, zejména Komisí jako „strážkyní smluv“, pozitivně vnímáno a hodnoceno. Ta, jak známo, dbá na dodržování zákazu veřejné podpory v oblasti hospodářské soutěže, kam lze bezesporu všechny subjekty (a to jak stálé rozhodčí soudy, tak i rozhodce ad hoc asociované u rozmanitých institucí, nebo i samotné rozhodce ad hoc zařadit), velice vehementně a státem založený monopol jednoho rozhodčího soudu, který je soukromoprávní povahy, by - eufemisticky řečeno - „nemusel být vnímán dobře“.

Z tohoto důvodu doporučí Ústav práva a právní vědy Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky, aby v případě projednávání návrhu novely zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, postupovala v souladu s moderními legislativními trendy a

¹⁵ Jako stálý rozhodčí soud by sice podle názoru Ústavu mohl již nyní vystupovat v právních vztazích rovněž soukromoprávní soud zřízený ve formě jakékoliv právnické osoby, neboť by byl také právnickou osobou vzniklou na základě zákona, a to na základě některého z mnoha zvláštních zákonů (např. zákona č. 83/1990 Sb., zákona č. 513/1991 Sb. apod.), tedy způsobem, který zakotvuje ust. § 13 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb. jako právem aprobovaný způsob vzniku stálého rozhodčího soudu. Kdyby chtěl totiž zákonodárce vyloučit soukromé osoby z možnosti zakládat si z vlastní iniciativy stálé rozhodčí soudy, učinil by tak výrazem, že tyto mohou být zřizovány pouze „zákonem“, nikoliv však zřetelnou jazykovou dikcí „na základě zákona“, z jejíhož jazykového výkladu možnost zakládat stálé rozhodčí soudy za splnění zákonných podmínek příslušného právního předpisu vyplývá. K tomu Ústav nicméně doplňuje, že správní orgány takový názor nesdílí a interpretují legislativní výraz „na základě zákona“ jako synonymum výrazu „zákonem“, v důsledku čehož zatím nevznikl žádný stálý rozhodčí soud jinak než zákonem

¹⁶ Jedná se o stálý rozhodčí soud zřízený na základě zákona č. 214/1992 Sb., o burze cenných papírů, který je nezávislým nestátním orgánem, vzniklým pro ochranu konkrétních subjektivních práv a vztahů v oblasti finančního trhu.

¹⁷ Rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno (§ 28 zákona č. 229/1992 Sb., o komoditních burzách, ve znění pozdějších změn a doplňků)

¹⁸ Rozhodčí soud při Hospodářské komoře je právnickou osobou soukromého práva vzniklou a působící ve smyslu ustanovení § 18 odst. 1 písm. d) ObčZ a § 19 zákona č. 301/1992 Sb., která je ve sféře občanského práva hmotného i procesního nadána vlastní právní způsobilostí a jejíž jednání a jí učiněné právní úkony jsou přičitatelné výhradně této právnické osobě, nikoliv České republice nebo některé její organizační složce či jinému obdobnému organizačnímu útvaru státu.

ÚSTAV PRÁVA A PRÁVNÍ VĚDY

BOROVANSKÉHO 2220/11 • 150 00 PRAHA 5

TELEFON +420604/169198 • EMAIL PODATELNA@USTAVPRAVA.CZ

Zapsaný jako vědecká instituce v rejstříku obecně prospěšných společností vedeném
Městským soudem v Praze v oddíle O 358, IČ: 27200248

---

nahradila státní monopol při zřizování stálých rozhodčích soudů moderní (a co do možnosti zakládání stálých rozhodčích soudů pružnou) právní úpravou tak, jak je tomu zvykem ve vyspělých zemích. V opačném případě se nestane nic; ono „nic“ však nebude lze vnímat jako pozitivní vyústění katarze v oblasti rozhodčích řízení, ke které v poslední době díkybohu dochází, ale jen jako oddálení faktických změn, ke kterým bude muset pod tlakem vývoje evropského hospodářství a trhu u nás dříve či později dojít.

K tomu na závěr doplňujeme, že navrhovaná právní úprava by podle názoru Ústavu práva a právní vědy mohla koncepčně vycházet z Modelového zákona UNCITRAL a slovenského zákona, který z něj vychází. Nová právní úprava nebude otázkou politické orientace, ale názorů, které půjdou patrně napříč Poslaneckou sněmovnou, a nevyžádá si žádných nákladů ze státního rozpočtu. V případě přijetí bude právní úprava spočívající ve volném zakládání stálých rozhodčích soudů naopak přínosem k naplnění direktiv Evropské komise týkajících se rovnosti v přístupu na trh hospodářské soutěže a odstraní jeden z posledních „skanzenů“ zákonodárství, jež v roce 1949, kdy byl zřízen stálý rozhodčí soud, vycházelo ze zcela odlišných společensko-materiálních podmínek života společnosti.

JUDr. Luděk Lisse, Ph.D.

V Praze dne 20. října 2005

Autor je ředitelem Ústavu práva a právní vědy

© UPAV 2005